

Az önéletírás kérdései Bereményi Géza életművében

Rozs Panna Virág

Dolgozatomban az önéletírás kérdéseivel foglalkozom Bereményi Géza életműve kapcsán, kiemelt figyelmet szentelve a szerző *Magyar Copperfield* című könyvének. Ha csak felületesen ismerjük Bereményi Géza életművét, akkor is hamar feltűnhetnek számunkra bizonyos olyan – filmekben, dalszövegekben, prózai írásokban – ismétlődő elemek, mint amilyen a Teleki tér; a nagyszülők, Róza és Sándor; a diákszerelem és Szukics Magda vagy 1956 eseményei. Ami különös, hogy ezek az elemek egy-egy történet más-más variációját adják a különböző művekben. Szukics Magda személyét ismerhettük már a *Megáll az időből*, a *Magyar Copperfield*-ben mégis szinte teljesen más kontextusban olvasunk róla. A teleki téri nagyszülőkről is egy – az *Eldorádó*-ban megismertekhez képest – új kép rajzolódik ki az olvasó számára. A filmek és az eddigi Bereményi-könyvek természetesen mind fikciónak mondhatók, amikben viszont rengeteg az önéletrajzi elem. A *Magyar Copperfield* a fülszöveg alapján önéletrajzi regény, ebből kiindulva pedig a benne leírtak a szerző valós, személyes visszaemlékezései.

Kiindulópont

Philippe Lejeune francia egyetemi professzor, számtalan önéletrajzi témájú mű, értekezés szerzőjének *Az önéletírói paktum* című szövegében megfogalmazott, önéletírással vonatkozó definíciója a következő: „Retrospektív elbeszélés prózaformában, amit egy valódi személy ad saját életéről, a hangsúlyt a magánéletére, különösképp személyiségének történetére helyezve.”¹ Lejeune ebben az írásában felsorol néhány feltételt, amelyeknek egy önéletírás általában megfelel, de leírja azt is, hogy természetesen nem kell minden önéletírás esetén valamennyi jellemzőnek jelen lennie. Két feltételt viszont úgy említ², hogy azoknak minden körülmények között teljesülniük kell: az egyik ilyen, hogy a szerzőnek és az elbeszélőnek azonosnak kell lennie, a másik pedig az elbeszélő és a főszereplő azonossága, valamint az elbeszélő visszatekintő perspektívája. Lejeune szerint ebben a két esetben – míg a többi feltétel esetén lehetnek, – nincsenek átmenetek. „Azonosság vagy van, vagy nincs”³ – fogalmaz a szerző.

Philippe Lejeune szövegében, az *Önéleírói Paktumban* megfogalmazott önéletírás műfaji definíciója⁴ tökéletesen ráillik

¹ Lejeune, 1975, 133. oldal

² Lejeune, 1975, 133. oldal

³ Lejeune, 1975, 133. oldal

⁴ Lejeune, 1975, 133. oldal

Bereményi Géza *Magyar Copperfield* című művére. Azon feltételeknek, hogy az elbeszélés retrospektív, a szöveg prózai formában íródott és egy valós személy – Bereményi Géza – magánéletéről, személyiségének történetéről olvasunk, a mű megfelel. Bereményi Géza *Magyar Copperfield* című könyvét mégis lehet talán életregénynek nevezni, amely kifejezéssel a művet tulajdonképpen egy műfaji határmezsgyére helyezzük.

Gyáni Gábor *A történelem mint emlék(mű)* című szövegében arról ír⁵, hogy a szemtanú-elbeszélők szavahihetősége gyakran megkérdőjelezhető. Bereményi Géza *Magyar Copperfield* című önéletrajzi regénye ennek alapján kérdéseket vethet fel, főleg akkor, ha komolyan vesszük a narrátor azon kommentárjait, miszerint ő előszeretettel ferdítette el már fiatalkorában is az igazságot, s gyártott mindenféle meséket a környezete szórakoztatására: „Naná, hogy jó volt. Én meg önfeledten hazudoztam. Mindenfélét összehordtam, hogy ki vagyok, mi vagyok, hova sietek, ők meg élvezték a színes dumát. Szórakoztak rajtam, tetszettem nekik, ahogyan gyerekkoromban a Teleki téri udvaron a felnőtteknek.”⁶ Az elbeszélő szavahihetősége a fentiek alapján tehát kétségbevonható. Teljes bizonyossággal talán sosem fogjuk tudni megállapítani, hogy Bereményi Géza önéletrajzi regényét hitelesnek nevezhetjük-e, ám a *Magyar Copperfieldet* tekinthetjük, ha szeretnénk, egyfajta viszonyítási alapnak az életmű

⁵ Gyáni, 2016. 239. oldal

⁶ Bereményi, 2020. 520. oldal

egyéb részeinek hasonló, mégis sok mindenben eltérő történeteikhez.

A múlt és a jelen kapcsolata

A *Magyar Copperfield* szövegében az elbeszélő nem a múltba, hanem éppen onnan menekül. Az elbeszélő jelenéről alig tudunk meg valamit. Az viszont az állandó múltbeli önmagára, múltbeli eseményekre való reflektálásból egyértelműen kiderül, hogy a múlt a jelenének szerves és állandó részét képezi. A múlt meghatározza a jelent, s ezáltal hatással van a jövőre is. Szent Ágoston felfogásában⁷ a múlt, a jelen és a jövő egymástól el nem választható, s ezek egymásra épülő hármas egysége alkotja az időt. Bereményi Géza fizikai és lelki bántalmazásokkal teli családjából, otthonából elmenekül, a múltját megtagadni mégsem tudja. A filmjeihez, dalszövegeihez, könyveihez újra és újra oda nyúl vissza, onnan merít anyagot. A gyermekkorában megtapasztalt olyan szörnyűségek, mint a mostohaapja által elkövetett fizikai és lelki bántalmazások, vagy az édesanyja következetlen nevelési módszerei, úgy tűnik, az alkotóvá vált elbeszélő személyiségének és művészetének is meghatározó részévé váltak. Mintha a sokat és sokak által idézett „Hát akkor itt fogunk élni”⁸ is egy ilyesmi érzésből fakadna: abból dolgozunk, ami van. Az élete lesz művészetének kiindulópontja, mozgatórugója. Bereményi Géza ha el is hagyja a mostohaapja házát, érezhetően az ott átélt történetek

⁷ Szent Ágoston, 167. oldal

⁸ Megáll az idő, 1982.

a személyiségének és a művészetének is kiemelt jelentőségű részét képezik.

Z. Varga Zoltán *Önéletírás és fikció között: történelmi történetek 20. századi történelmi és társadalmi traumák irodalmi és önéletrajzi reprezentációi* című kötetében amikor háborús naplókat írókról ír, a következőket fogalmazza meg a naplóírás történeti megítéléséről:

Azt a sok történész által máig osztott véleményt, miszerint a napló történeti forrásértéke korlátozott, elbeszélője megbízhatatlan és szubjektív, abból az önéletrajzi műfajokkal szemben általánosan hangoztatott vádból vezették le, miszerint az önéletírói mű bosszúállás a történelmen, abban az értelemben, hogy szerzőik óhatatlanul is öngazoló, saját szándékaik, tetteik és véleményeik erkölcsi megalapozottságát alátámasztó módon mutatják be a történeteket.⁹

Bereményi Géza önéletrajzi regénye esetében a szerző maga az elbeszélő, az ő visszaemlékezései alkotják a szöveget. Naplónak természetesen semmiképpen nem nevezhető a *Magyar Copperfield*, hiszen az elbeszélő nem a jelenben, az események történésével egy időben dokumentálja azokat, hanem azokra visszatekintve meséli el őket az olvasónak.

A napló ugyanis a történelmi eseményt megélő (alakító, elszenvedő) szereplő nézőpontjáról tudósít, a korabeli tudás változó állapotairól, melyben a korszak alanya döntéseit hozta: a cselekvés korabeli logikájáról ezek a naplók bizonyos szempontból hitelesebb képet alkotnak, mint az események (vég)kifejletét ismerő visszatekintő történettudományi, önéletrajzi vagy regényes elbeszélések.¹⁰

⁹ Z. Varga, 2019, 21. oldal

¹⁰ Z. Varga, 2019, 22. oldal

A fenti idézetek alapját tehát felmerülhet az a vád Bereményi önéletrajzi könyvével kapcsolatban, hogy a visszaemlékező elbeszélő esetleg saját tetteit igazolandó vázolja fel felnövésének eseményeit, vagyis a jelenből a múlt történéseire visszatekintve a végkifejlet ismeretében a személyes történeteit úgy módosítja, hogy azok jobban elmesélhetőek, a jelenben könnyebben befogadhatóak legyenek. Annyiban talán igazolható ez a feltételezés, hogy az elbeszélő szemszöge valóban egy szubjektív szemszög, hiszen – mivel az elbeszélő, a főszereplő és a szerző személye megegyezik – az író Bereményi az egy-egy eseménnyel kapcsolatos saját, felnőttkori reflexióitól nem tud elvonatkoztatni. Ám ezt talán nem is várja el tőle az olvasó, hiszen éppen ezeknek a felnőttkori megfigyeléseknek, megjegyzéseknek köszönhetően képes a könyvben egyidejűleg jelen lenni a főszereplő, az a Bereményi Géza, akinek a felnövéstörténetét végigkövetjük, és maga az alkotó, aki egyszerre írja a történetet és reflektál is arra.

A leírások

Bereményi Géza leírását olvasva – és nem (csak) azért, mert korábban láttuk már filmen – részletesen, képszerűen látjuk magunk előtt a Teleki tér 9. udvarát. Ahogy haladunk a szövegben, egyre több részletet ismerünk meg az udvarról, az ott lakókról. Nem kell olyan sok időnek elteltie, és már mi is tudjuk, melyik dalt énekli Horváth néni – aki éppen szemben lakik Sas bácsiékkal –, miközben mosnak az udvarban az asszonyok. Szépen lassan kirajzolódik előttünk a Teleki tér 9. udvara egészen pontos részletességgel. De nem csak olyan dolgokat tudunk meg, hogy melyik ajtó mögött ki lakik, hanem például a tárgyakat is szokatlan élességgel láttatja velünk az elbeszélő:

Mindig sietett. A teste fel és alá süllyedt, amikor a kapuboltozat alá bevágatott, ki a városba, közben elhaladt az udvaron az ő hatalmas, szürke színű ládája mellett, amin ott volt a felirat: Nagy Zsigmond, 74 %-os hadirokkant.” Talán egy összerakható bódé volt abban, de azt Nagy Zsigmond sosem használta, mert úgynevezett mozgóárusi engedélye volt neki, miszerint tökmagot, szotyolát árusíthatott utcabálokon, szabadtéri színelőadások és felvonulások alkalmával, meg csemege csokoládét jutalmul, mert 74%-os hadirokkant lett az első világháborúban.¹¹

Bereményi visszaemlékező leírásaiban minden tárgy, minden helyszín fontosnak tűnik és minden pontosan meg is van nevezve, alaposan körül van írva. Fényképezkedni nem egyszerűen csak a fényképészhez ment a gyermek Géza édesanyjával, Évivel, hanem – ahogy az elbeszélő fogalmaz – „a November 7. térre mentünk egy

¹¹ Bereményi, 2020, 84. oldal

Mosoly Albuma nevezetű, neonbetűs, nagy ablaktáblás szalonba, reflektorok közé”. Részletesen, filmszerűen látjuk magunk előtt a jelenetet. Ehhez hasonló alapos leírásokkal gyakran találkozunk a regény olvasása során. Olyan mozzanatokot ír le Bereményi Géza, amit talán csak egy gyerek figyel meg ilyen alapossággal, aki ráér nézelődni, akinek nem kell a felnőttek fontos ügyeivel törődnie. A részletekbe menő leírások megadnák akár a túlírtság lehetőségét is, a szöveg során ezzel azonban mégsem találkozunk. Bereményi Géza *Magyar Copperfield* című életregényének narrátora többnyire egyenes, jól követhető szálon halad a szövegben. Ahogyan Gyöngyösi Lilla fogalmaz a PRAE Művészeti Portálon megjelent kritikájában, „A *Magyar Copperfield* tehát nem csupán egy szabadon cikázó elme gondolatainak halmaza, hanem egy irányított, válogatott, szerkesztett, valahonnan valahová tartó történet, jól elválasztható korszakokkal, eltűnő, majd újra felbukkanó szereplőkkel, közérthetővé és közérdekűvé tett személyes apróságokkal.”¹² Ezek a ’személyes apróságok’ pedig a már említett módon, rendkívüli alapossággal megfigyelt és megfogalmazott mozzanatok. A szöveg szereplője, a gyermek Bereményi olyan tisztán látja és érti az őt körülvevő emberek motivációit, a helyzeteket olyan pontossággal értékeli, hogy az olvasóban akár fel is merülhet a kérdés, hogy nem a felnőtt Bereményi megfigjtéseit hallja-e a gyermek hangján megszólalni:

¹² Gyöngyösi, 2020.

Azt gondoltam, essünk túl rajta, én nem fogok ellenkezni, nem is tudnék, legyen Apuka a győztes, csak essünk már túl a kötelező büntetéseken, én olyan vagyok, és olyan is leszek, amilyennek ő akar engem, nekem nem olyan életbevágóan fontos az önmagam megbecsülése, mint neki, édesanyám véleménye pedig azért nem érdekel, mert az merő csacsiság, a nagy nehezen megszerzett férj alázatos követelése. Kit érdekel, legyek én megvetett ember, na és aztán. Az én életemben csak az a jó érzés, amikor egymagam vagyok. Ha olvashatok, akkor egy könyvvel a kezemben, ha el vagyok tiltva az olvasástól, akkor ölbe ejtett kézzel.¹³

A *Magyar Copperfield* szövegére jellemző, hogy egy-egy esemény mindig csupán kiindulópontja a történeteknek. Az elbeszélő nem az eseményt írja le, hanem gyakran a már felnőtt írónak az eseményre való reflexióját olvassuk. A fenti idézetben nem egy olvasni szerető gyermek hangja szólal meg, hanem a helyzetet elemző felnőtt reflexiója. A szöveg egésze annak a története, ahogyan az elbeszélő elbeszélővé válik, a saját életének írójává. Bereményi Géza nem a világ eseményeit mondja el, hanem a saját felnövéstörténetét. A szövegben ugyan végig jelen vannak a háttérben éppen zajló történelmi események, de ezek a háttérben is maradnak. A könyv olvasásában előre haladva egyre bővebben bontakoznak ki azok a traumák, amiket a fiatal Bereményi többnyire a családjá, azon belül is kifejezetten a mostohaapja hatására átélni kényszerült. Végigkövetjük, hogy a gyermek Bereményi Géza hogyan és milyen eszközök segítségével próbálja meg kizárni a külvilágot, és létrehozni önmagának a saját,

¹³ Bereményi, 2020,

biztonságos világát. Így kezd el olvasni, egyfajta menekülésként nyúl a könyvekhez. Olvasás közben nincs kitéve a mostohaapja és édesanyja mindent irányító, befolyásoló akaratának.

Még arra is emlékszem, hogy négy hónap óta járok iskolába. Apuka meg édesanyám kérdezik, hogy mit szeretnék karácsonyra. Könyvet, mondom. – Mást nem? – Más semmi nem jut eszembe. Kéne mondani valami mást is, de én semmit sem akarok. Nekik meg nem tetszik, ha félrehúzódva olvasok. Valami játékot – azt mondják. Miért nem játszom én soha? Nem akarok?

– De igen – hazudom.

Pedig nem akarok játszani. Semmit sem akarok, csak zavartalanul olvasni. A játék külső dolgoktól függ, márpedig nekem a külső dolgokra nincsen semmi befolyásom. Egyedül az olvasás az, ami rám tartozik. Minden mást elhárítok magamtól. Egyetlen akaratom van, hogy elkülönítsem magam attól, ami nem tőlem függ. Az egész külső világtól. Kivételt képez az olvasás. Abban önmagam lehetek belül és kívül is. Ők pedig ott kint tegyék azt, amit jónak látnak. Nem ellenkezem velük. Semmi sem az enyém, a kezem sem, a lábam sem, még a nevem sem, az egész kinézésem sem, mert őtőlük tudom meg, az milyen.¹⁴

Bereményi Géza önéletírásának egészére – és életművének egyéb alkotásaira is – kifejezetten jellemző az *én* és az *ők* szembeállítása, az egyén helyzetének a külvilággal szembeni rögzítése. Az önmaga és a többiek elkülönítésének az egyértelmű vágya – ahogy az az idézett szövegrészből is kitűnik – egy menekülés eredményeként jött létre már a fiatal Bereményi Géza személyiségében. Az író, a művész Bereményi különleges és

¹⁴ Bereményi, 2020, 204. oldal

nagyon erős belső világa ilyenmódon éppen annak hatására alakulhatott ki, amihez filmjei, dalszövegei, könyvei kapcsán is újra és újra visszanyúl. A családi problémákból adódó rengeteg elfojtott érzelem tört végül utat magának az írás segítségével. A bántalmazó mostohaapa történeteit olvassuk, azt, amivel kapcsolatban az elbeszélő úgy fogalmaz, sokáig meg sem akarta írni. A felnőtt Bereményi Géza ki akarta törölni a múltjából a gyermekkorát megkeserítő Rozner Gézát, míg rá nem jött, hogy éppen annak érdekében kell megírnia a mély sebeket maguk után hagyó tapasztalatait, hogy végleg maga mögött tudhassa azokat.

És bekövetkezett. Anyám, az Évi elvitt a Kerepesi temetőbe – kezdtem írni –, ez a férfi jött felénk egy bottal, amiről kiderült, hogy esernyő, és írás közben előre megsejtettem, hogy majd később egy pincében lobogó gyertyafénynél vesszőfonatú prakkernyél lesz abból, amit a kezében hoz, amivel ez a férfi az én előrehajtott meztelen hátamat fogja ütni. És akkor kerülni kezdtem, hanyagolni a folytatást. Magát az önéletírást is elhanyagoltam ömiatta. Nem találtam megfelelő szavakat, természetellenesnek éreztem addigi vonzalmamat a tűnt dolgok iránt. Elhagyott a bátorságom. A szükséges. Kapóra jött, hogy el kellett utaznom. Külföldön jöttem rá, az ázsiai Hanoiban, hogy én még mindig gyűlölöm ezt az elátkozott férfit. Nem az álom hazudott, hanem az álomanalízis, aminek én a balekja lettem. Mert jó, jó, valóban elsimító érzés volt felébredni Mészöly Miklós tudattalanból megismétlődő, álombeli születésnapja után, de az a megbékélés csak orvosi javallat, az írásbeli felelevenítéshez nem elég, csak a kényelemhez. Márpedig álom nem hazudhat – önéletírás sem.¹⁵

¹⁵ Bereményi, 2020, 240, 241. oldal

Bereményi Géza *Magyar Copperfield* című önéletrrásában tehát éppen által válik íróvá az elbeszélő, amitől olyan sokáig szabadulni akart. Hasonlóan a címben szereplő sorstársához.

Mivel ekkor már több oknál fogva megerősödött bennem az a meggyőződés, hogy a természet és a sors írónak teremtett, teljes bizalommal éltem írói hivatásomnak. E meggyőződés nélkül nem folytattam volna írói működésemet, hanem tetterómmel más cél szolgálatába szegődtem volna. Arra törekedtem volna, hogy fölfedezzem, micsoda hivatásra szánt sorsom és a természet, s azután feltétlenül erre szenteltem volna életemet és semmi másra.

Oly eredményesen folytattam írói működésemet a hírlapnál és egyébütt, hogy újabb sikereim folytán okkal határoztam el magamat arra, hogy faképnél hagyom az unalmas parlamenti vitákat. Ennélfogva egy szép estén utólszor jegyeztem a parlamenti dudások, nótáit, s azóta se hallottam többé egy hangjukat sem; bár a hírlapokban mindig ráismerek a régi dünnnyögésre, a mely lényegében egyáltalán nem változott, ha csak talán még unalmasabb nem lett, a véget nem érő ülésszakok során.¹⁶

A cím Charles Dickens-regényre, a *Copperfield* Dávidra való rájátszása adja magát Bereményi Géza élettörténetét ismerve. Jánossy Lajos is megfogalmazta ezt a *Literán* megjelent kritikájában:

az író a címadás gesztusában igen tudatos és csöppet sem hangzatos, leginkább cseles eréllyel billentette ki a Bereményi név meggyökeresedett és konvencióvá csontosodott jelentéstartományát. Egy másik névmítosszal és a belőle sugárzó történetmitológiával ütötte ki a nyeregből, hogy ismét nyeregben érezze magát, az ebből a perspektívakizökkentésből a szöveg látóhatárát radikálisan átparcellázza. A *Copperfield* szó nem csupán a hősök hányattatásainak irodalmi analógiáit vonja játékba, hanem erős

¹⁶ Dickens, 2023, harmadik fejezet (családi élet)

ellenjelölőként számolja fel a megképzett Bereményi-identitás zárt körvonalait.¹⁷

¹⁷ Jánossy, 2020.

Begyakorolt történet

Szendi István az *Önéletrajzi emlékezet és narratív identitás* című tanulmányában a következőket fogalmazza meg:

Azok az Önéletrajzi Emlékek, melyek olyan szelf-dimenzióval vannak kapcsolatban, ami a személy egy adott életszakaszában jelentőssé válik, Élettörténeti Emlékké válhatnak. Ezek a kevésbé lényeges önéletrajzi emlékekhez képest már hosszú távú célok követéséhez kapcsolódnak, érzelmi intenzitásuk fokozottabb, a gyakoribb felidézés során jól begyakoroltta válnak, részletgazdagok. Az Élettörténeti Emlékek közül némelyek képesek kapcsolódni egy lényeges élettörténeti fejezethez. Átléphetik ezzel azt a küszöböt, hogy csupán a személy történetének egy szakaszához tartozzanak, hanem a teljes élettörténet részeivé válva Én-meghatározó Emlékek lehetnek. Ezek is intenzív, érzelem-gazdag és túltanult emlékek. Az egyén legkitartóbb ügyeivel (pl. célok, spiritualitás) vagy megoldatlan konfliktusaival (pl. családi elfogadás, elköteleződés vagy addiktív tendenciák) állnak kapcsolatban¹⁸

Bereményi Géza életművét számtalan olyan életesemény határozza meg, melyeket az előző idézet alapján Én-meghatározó Emlékeknek nevezhetünk. A Teleki tér eseményei; 1956; a nyári, balatoni kalandok a jampecokkal és a diákszerelem is mind olyan sokszor ismételt, már kellően begyakorolt történetek, amelyek már rég nem csak a szerző egy-egy jelentős időszakának meghatározó emlékeit, hanem a filmek, könyvek, dalszövegek fő motívumait is jelentik. A fent idézett Szendi István-szöveg a „túltanult emlékek” kifejezést alkalmazza. Ugyanazon történet újból és újból való elmondásával a mesélő elkerülhetetlenül begyakorolja, megtanulja

¹⁸ Szendi, 2017

annak egyfajta változatát. Idővel a hallgatóság – de talán a szerző számára sem – egyszerű feladat lehámozni a történetről a mesélés közben rárakódott fantáziarétegeket. Emellett az is előfordulhat, hogy egy-egy emlék különböző változatokban válik az élettörténet részévé a visszaemlékezés és a történetmondás során. Valami effélet figyelhetünk meg Bereményi Géza életművét vizsgálva. A szerző élettörténetét egészen a *Magyar Copperfield*ig – néhol akár egymásnak ellentmondó – töredékekből ismertük. Ebben a könyvben válik végre összefüggő egészé a rengeteg, már jól ismert történet.

Böhm Gábor az *Önéletírás, emlékezet, elbeszélés Az emlékező próza hermeneutikai aspektusai az önéletírás-kutatás újabb eredményei tükrében* című tanulmányában a következőket fogalmazza meg:

Az elbeszélt történetek ugyanis mindig retrospekcióként, egy valamiféleképpen már birtokoltra való aktuális rátekintésben lépnek működésbe. Amikor azonban az eddig pontosnak hitt történetek újraalkotására vállalkozunk, a legapróbb változtatás is újraértelmezi az egészet, új helyzetet teremt és új jövőbeli lehetőségeket tár fel. Éppen az ilyen válsághelyzetekben válnak ellentmondásossá azon történeteink, amelyekkel a megélt életvalóságot önmagunk és mások számára megnyugtató módon cselekményesítettük.¹⁹

A fenti idézet is az eddig kifejtettekhez hasonlókra enged következtetni Bereményi Géza *Magyar Copperfield* című

¹⁹ Böhm, 2009.

könyvével kapcsolatban. Ugyanannak a történetnek az újból és újból való elmondása az események újraalkotását jelenti, ami az értelmezésben is mindig újabb lehetőségeket hoz létre.

A kutatás további lehetséges irányai

Az autofikció és az önéletírás témák felvetnek további kérdéseket. Bereményi Géza életművéről megállapítható, hogy az alkotó tulajdonképpen a magánmítoszát mondja el különböző műfajokban, s így a befogadónak jogosan támad olyan érzése, hogy az elé kerülő töredékekből áll össze végül Bereményi élettörténete a *Magyar Copperfield* szövegében. Fontosnak tartom a továbbiakban a Bereményi-magánmítosz problémáját széleskörűen körül járni, azt bővebben kifejtetni. Emellett azt a felmerülő kérdést sem érdemes figyelmen kívül hagyni, hogy a szerző életművében előforduló rengeteg életrajzi adat vajon inkább elbizonytalanítja-e a befogadót vagy pedig éppen az önéletírás hitelességét igazolja. Végül pedig, az eddig említett lehetséges kutatási irányok mellett érdekes lehet összevetni Bereményi Géza *Magyar Copperfield* című könyvét kortárs önéletrajzi ihletésű művekkel, például az itthon is nagy népszerűségnek örvendő Knausgard életrajzkísérleteivel, Annie Ernaux *Évek* című könyvével, vagy Krusovszky Dénes regényeivel.

Bibliográfia

Assmann, J. *A kulturális emlékezet - Írás, emlékezés és politikai identitás a*

korai magaskultúrákban. Ford. Hidas Z. Budapest: Atlantisz Könyvkiadó Kft, 2018.

Bereményi G. *Magyar Copperfield.* Magvető Kft. 2020.

Böhm G. *Önéletírás, emlékezet, elbeszélés: az emlékező próza hermeneutikai aspektusai az önéletírás-kutatás újabb eredményei tükrében.* h. n. 2009.

Burke, P. A történelem mint társadalmi emlékezet. Ford. Ábrahám Z. In: *Regio*.12.évf. 1.sz. 2001.

Gyáni G. *A történelem mint emlék(mű),* h. n. Kalligram, 2016.

Krusovszky D. *Akik már nem leszünk sosem.* Budapest: Magvető Kft. 2018.

Krusovszky D. *Levelek nélkül.* Budapest: Magvető Kft. 2023.

László J. Történelem, elbeszélés, identitás, In: *Magyar Tudomány* 109 (2003/1) 48-57. o.

Lejeune, P. Az önéletírói paktum. Ford. Varga R. In: *Fosszília* 4 (2002/1) 132. o.

Szendi I. *Önéletrajzi emlékezet és narratív identitás*. In: *Az emlékezet*, (15). 353-368. o. (2017)

Szt. Ágoston: *Vallomások*. XI. könyv, 14. fejezet: *A három különféle idő*

Z. Varga Z. *Önéletrajz és fikció között: történelmi történetek*. h. n. L'Harmattan Kiadó, 2019.